

Manazment Danovej Spravy Sr a V Okolitych Krajinach V4 - Sucasny Stav a Trendy Vyoja

Ing. Ján Dobrovič¹

Abstract

V rámci výskumu danej problematiky sme vychádzali z existujúcich funkčných organizačných štruktúr a systémov daňových správ nielen na Slovensku, ale aj v Maďarsku, Poľsku, Česku a Slovinsku, pričom základným predpokladom skúmania bolo zvýšenie efektivity systému ako celku. Na základe analýzy trendov predpokladáme, že pripravovaná reforma daňovej a colnej správy, výrazne prispeje k zvýšeniu efektivity systému a v konečnom dôsledku aj k pozitívnemu vnímaniu daní, ako spoločensky nepopulárnych povinností.

Kľúčové slová: dane, daňová reforma, daňová správa, efektívnosť

Úvod

Manažment daňovej správy na Slovensku sa riadi princípmi zavedenými po roku 1989. Aj napriek snahe posledných rokov o znižovanie počtu zamestnancov, systém daňovej správy na Slovensku možno považovať za neefektívny v zmysle zvyšovania konkurencieschopnosti štátu. Všeobecnou tendenciou súčasnosti je sťažovať sa na nepružný, neochotný byrokratický aparát, čo prináša neochotu plniť daňovú povinnosť zo strany občanov a čoraz striktnjšie opatrenia zo strany štátu. Tento stav v konečnom dôsledku vedie k spomínanému znižovaniu konkurencieschopnosti štátu a znižovaniu jeho dôveryhodnosti.

¹ PhD, Katedra manažmentu, Fakulta manažmentu, Prešovská univerzita v Prešove, Ul. 17. novembra 1, 080 78 Prešov, Slovenská republika. E-mail: jandobrovic@stonline.sk

Skúmanie daňovej správy Slovenska musíme vnímať v širšom kontexte. Potrebné je pritom vychádzať z existujúcich funkčných organizačných štruktúr a systémov daňových správ na Slovensku, ale aj v okolitých krajinách ako napríklad v Maďarsku, Poľsku, Česku či Slovinsku, pričom si myslíme, že existuje objektívna potreba zmeny organizačnej štruktúry, resp. jej optimalizácie, ako aj zavedenie marketingových princípov v oblasti orientácie na zákazníka pre dosiahnutie pozitívneho obrazu daňovej správy v očiach verejnosti. Predpokladáme, že pripravovaná reforma daňovej a colnej správy, výrazne prispeje k zvýšeniu efektivity systému a v konečnom dôsledku aj k pozitívnemu vnímaniu daní, ako spoločensky nepopulárnych povinností.

1. Dane a Ich Teoretické Východiská

Dobrý daňový systém by mal prinášať štátnej pokladnici dostatočné výnosy, nemal by byť administratívnou záťažou a musí byť dostatočne transparentný. Jeho úlohou je homogénne rozložiť daňové zaťaženie. Optimálny daňový systém kladie dôraz na dva aspekty: spravodlivosť a efektívnosť.

Dane od svojho vzniku až po súčasnosť súviseli s rozvojom štátnych a politických zriadení, reflektovali zmeny ľudskej spoločnosti, názorových prúdov, hospodársku a ekonomickú vyspelosť jednotlivých krajín. Faktom však zostáva, že dane – v rôznych podobách existovali už v dávnej minulosti a budú existovať stále, pre ich nezastupiteľnú úlohu pri fungovaní ekonomiky štátu, ale aj štátu ako celku.

Dane a daňové zákony sa priamo – viac, či menej týkajú každej osoby a jej financií. Určujú kedy, komu a za čo musíme odvieť daň, ale tiež určujú, čo je od daní oslobodené a nezdaňuje sa. Ich ustavičný vývoj je živým dôkazom toho, že daňový systém sa v žiadnej krajine nemôže absolútne uzavrieť.

Hlavnou úlohou pri vytváraní daňového systému je vytvorenie takého systému, ktorý by umožnil sústrediť dostatok finančných prostriedkov potrebných na plnenie nevyhnutných funkcií štátu a regiónov, a zároveň ponechať dostatok finančných zdrojov ekonomickým subjektom na ich život a rozvoj. Dôležitosť daní spočíva najmä v tom, že predstavujú hlavný zdroj štátnych príjmov.

Existovali skôr ako najdôležitejšia zložka sústavy verejných rozpočtov, to znamená samotný štátny rozpočet, ktorý sa spolu s príjmami z daní všeobecne považuje za významný nástroj vlády a štátnej politiky, ktorý táto využíva na realizáciu jej ekonomických cieľov a úloh.

Daňový systém korešponduje s hospodárskou a politickou organizáciou štátu – jeho vládou a v neposlednom rade aj s momentálne vládnuceho politickým prúdom. Slovensko je v etape vývoja, kedy sa snaží dostať na ekonomickú úroveň štátov Európskej únie a zároveň im, vytváraním prítlačivého obchodného prostredia, úspešne konkurovať. Na splnenie tohto cieľa je potrebné zabezpečiť vhodné podmienky podnikateľského prostredia, k čomu výrazne prispieva aj daňový systém krajiny.

Dane sú najdôležitejším neúverovým verejným príjmom. Existuje mnoho správnych a výstižných definícií, ktoré opisujú dane z dvoch rôznych hľadísk. Z formálno-právnej stránky ich môžeme chápať ako „povinné, zákonom určené platby, ktoré daňové subjekty platia a odvádzajú v presne určenej výške a stanovených lehotách do príslušného verejného rozpočtu.“ [8] Takéto vymedzenie pojmu súvisí s charakteristickými znakmi daňových zákonov a ústavy, avšak pre účely ekonomickej daňovej teórie nie je postačujúce a je potrebné ho rozšíriť o ekonomický pohľad. Z ekonomicko-finančného hľadiska „daň predstavuje fiškálny vzťah medzi daňovým subjektom a štátom, ktorý využíva vláda na vytýčenie svojich cieľov“ [9] Z tohto pohľadu predstavujú dane finančné vzťahy, pre ktoré je typická nenávratnosť a jednostrannosť, zároveň však tieto tvrdenia naznačujú potrebu definovať dane aj z hľadiska filozofie, čo vytvorí priestor pre skúmanie kvalitatívnych znakov.

2. Vývoj Organizačných Štruktúr Daňových Systémov

▪ Štrukturalizácia Podľa Typu Dane

Základným kritériom pre vznik najstaršieho typu organizačnej štruktúry daňovej správy bolo členenie výkonných aparátov podľa jednotlivých existujúcich typov daní. Tento typ determinoval vznik samostatných multifunkčných odborov pre každý typ dane, pričom tieto jednotky fungovali samostatne a vzájomne nezávisle. Takto členená organizačná štruktúra plnila svoj účel, napriek tomu však mala funkčné nedostatky. Vytvorila priestor pre duplicitu funkcií, čo spôsobovalo neefektívnosť.

Pokiaľ sa subjektu týkalo niekoľko druhov daní, takto nastavený systém sa stal pre neho komplikovaný, s nadbytočnou mierou byrokracie na jednej strane a na strane druhej, bolo neúmerne komplikované riadiť plnenie daňových subjektov, separátnu kontrolu a vymáhanie pohľadávok. Neefektívnosť štruktúry vymedzenej podľa typu dane podčiarkuje aj fakt zvyšovania pravdepodobnosti nerovnakého zaobchádzania so subjektmi a znižovanie flexibility využitia pracovníkov, ktorí sú špecializovaní na istý typ dane. V konečnom dôsledku je plánovanie a koordinácia činností daňovej správy manažérske neudržateľná.

- Štrukturalizácia podľa funkčných skupín

Tento prístup k organizácii práce daňovej správy bol vytvorený s cieľom zlepšiť šandardizáciu pracovných procesov, zjednodušiť informatizáciu a postupy voči daňovým subjektom a vo všeobecnosti zlepšiť operačnú efektívnosť. Táto organizačná štruktúra sústreďuje pracovníkov do funkčných skupín (napr. registrácia, účtovníctvo, spracovanie informácií, kontrola, výber, odvolania, atď.), no vo všeobecnosti pracuje podľa typu daní. V komparácii so štruktúrou opisovanou v predošlej kapitole, vytvorenou podľa typov daní, však aplikácia organizačnej štruktúry založenej na skupinách zvýšila výkonnosť správy daní (napr. poskytla jednotlivé miesta pre prístup k daňovým dopytom, zjednotila systém registrácie daňových subjektov, prístup k platbám daní a účtovníctvu, atď.), taktiež zvýšila efektívnosť daňovej kontroly a vymáhania pohľadávok. Moderné teórie manažmentu však takejto organizácii práce vytykajú delenie podľa funkcií, vedúce k poskytovaniu slabých, nevyhovujúcich služieb a šandardizáciu, ktorá v daňovej správe neprináša efektívnosť, vzhľadom na rôznorodé rôzne chovanie daňových subjektov v oblasti plnenia si svojich povinností.

- Štrukturalizácia Podľa Jednotlivých Typov Daňových Subjektov

Najnovší vývoj v niektorých rozvinutých krajinách priniesol model organizovania služieb a vynútiteľnosti práva na princípe segmentácie daňových subjektov (napr. veľké subjekty, malé/stredné subjekty, zamestnávateľa, atď.). V tomto prípade racionalizácia v organizovaní týchto funkcií podľa typov daňových subjektov spočíva v tom, že každá skupina daňových subjektov má rozdielne charakteristiky a správanie, a v konečnom dôsledku predstavuje rôznu mieru rizika vo vzťahu k daňovým príjmom.

S cieľom riadiť tieto riziká efektívne, daňová správa potrebuje vyvinúť a implementovať stratégie (napr. výklad práva, vzdelávanie daňových subjektov, skvalitnenie služieb, ciele daňové kontroly), ktoré sú vhodné pre jedinečné charakteristiky a spôsoby plnenia daňových povinností u jednotlivých typov daňových subjektov. Z pohľadu manažmentu, takýto typ organizačnej štruktúry vytvára priestor pre delegovanie úloh a vertikálne rozširovanie riadenia, kopírujúc potreby subjektov, centralizáciou kľúčových funkčných aktivít v rámci jednej riadiacej štruktúry, čo v konečnom dôsledku zlepšuje úroveň plnenia. Napriek množstvu výhod a modernému prístupu riadenia, je aplikácia takejto organizačnej štruktúry zatiaľ v počiatočnej fáze. V niektorých krajinách sa do systému daňovej správy zavádzajú oddelenia a divízie pre veľké daňové subjekty.

3. Trendy v Manažmente Daňovej Správy v SR a v Okolitých Krajinách

Každá zo sledovaných krajín V4 a Slovinska deklaruje smerovanie daňovej správy, ktoré korešponduje s rozhodujúcimi parametrami efektívnej daňovej správy krajín Európskej únie. Nastupujúce trendy v manažmente DS by sme mohli, v súvislosti s uvedenými faktami súvisiacimi s riadením DS jednotlivých štátov V4 a Slovinska, odhliadnúc od vyspelosti ekonomík, zhrnúť do niekoľkých nasledujúcich bodov:

- a) Snaha o zvyšovanie dobrovoľného plnenia daňových a odvodových povinností, profesionality, partnerstva a korektnosti vo vzťahu ku klientom daňovej správy.
- b) Neustále aktivity podporujúce znižovanie daňových nedoplatkov a daňových únikov.
- c) Budovanie organizácie komunikujúcej so svojimi zamestnancami a klientmi profesionálne, otvorene, zrozumiteľne a včas.
- d) Snaha efektívnejšie využívať ľudské zdroje, byť zamestnávateľom umožňujúcim pracovnú perspektívu a rast odbornej úrovne zamestnancov.
- e) Informatizácia DS s cieľom priblížiť sa k daňovníkom a zrýchliť pracovný proces daňových úradov na poli administratívy.
- f) Neustále hľadanie nových možností zlepšovania, skvalitňovania a zefektívňovania služieb, bez väčších zásahov do legislatívy.
- g) Vzdelávanie a školenia pracovníkov pre vytvorenie univerzálneho pracovného potenciálu.

- h) Snaha o implementáciu efektívneho systému merania množstva a kvality práce na všetkých úrovniach daňovej správy stanoveného pre každý kritický faktor úspechu a predstavujúceho merateľnú hodnotu.

Za východisko nastupujúcich trendov v daňovej správy SR považujeme Programové vyhlásenie vlády² zo dňa 4.11. 2002, ktoré v časti „Ekonomická politika“ stanovuje v oblasti správy daní nasledujúce ciele: zjednodušiť daňovú legislatívu, novelizovať časti daňových zákonov, ktoré umožňujú nejednoznačný výklad, zjednodušiť sankčný systém v daňovej oblasti, znížiť priame dane, presunúť daňové zaťaženie z priamych daní na nepriame dane, prehodnotiť uplatňovanie sadzieb majetkových daní, zjednotenie sadzieb dane z príjmu, analyzovať možnosti zavedenia rovnej dane, posilniť vlastné daňové príjmy obcí, stanoviť vlastné daňové príjmy VÚC, zabezpečiť prísny, priamy, spravodlivý, efektívny výber daní a znižovať sadzby, obmedziť daňové úniky, vytvoriť nový systém horizontálneho finančného vyrovnávania.

„Slovensko je ôsmou najpríťažlivejšou európskou krajinou z pohľadu daňových systémov. V rebríčku KPMG International zostavenom na základe prieskumu názorov zástupcov európskych podnikov na príťažlivosť domácich daňových režimov sa najlepšie umiestnil Cyprus, nasledovaný Írskom a Švajčiarskom. Všetky tri krajiny získali vysoké hodnotenie vďaka jednotnému výkladu daňovej legislatívy, minimálnym zmenám daňových zákonov a relatívne nízkym daňovým sadzbám.“³

Prieskum⁴ realizovala spoločnosť KPMG International⁵ a jeho výsledky reflektujú názory viac ako 400 daňových odborníkov v medzinárodných spoločnostiach v Európe. Hodnotiacimi kritériami bola atraktivnosť, administratívna náročnosť, konzistentnosť, dlhodobá stabilita, rozsah legislatívy, sadzieb a vzťahov s daňovými úradmi. Na európskej úrovni je podľa výsledkov prieskumu najmenej príťažlivou oblasťou rozsah daňovej legislatívy.

² <http://www-8.vlada.gov.sk/index.php?ID=918> – Programové vyhlásenie vlády 2002

³ <http://ekonomika.sme.sk/c/3685557/Slovensko-ma-osmy-najprirazlivejsi-danovy-system-v-Europe.html>

⁴ <http://www.kpmg.com/SiteCollectionDocuments/2007CorporateandIndirectTaxRateSurvey.pdf>

⁵ KPMG je globálna sieť firiem poskytujúcich služby v oblasti auditu, daní a poradenstva. Jej členské firmy pôsobia v 145 krajinách a zamestnávajú vyše 123 tis. pracovníkov

Poradie štátov bolo určené na základe "absolútnej prítlačivosti", ktorá sa vypočítala ako rozdiel percenta respondentov, podľa ktorých boli kľúčové aspekty ich domácich daňových systémov prítlačivé, a percenta nespokojných respondentov.

Slovenská republika sa nielen poslednou reformou daňovej správy v roku 2004, zavedením rovnej daňovej sadzby, začlenila medzi progresívne štáty Európskej únie a výrazne posilnila svoju atraktivitu a konkurenčnú schopnosť.

Z pohľadu úrovni riadenia daní v rámci SR možno súčasný stav definovať ako oficiálne dvojstupňové riadenie, avšak prenesením niektorých kompetencií DR SR na pracoviská DR (ďalej len „PDR“) sa v skutočnosti jedná o trojstupňové riadenie, ktorého opodstatnenosť stojí na potrebe efektívneho riadenia 102 daňových úradov, ktoré nie je možné zabezpečiť z jedného centra. Takáto organizácia daňovej správy nie je optimálna z nasledujúcich dôvodov:

- vykonávanie hlavných procesov je rozdrobené podľa územného princípu s tým, že každý DÚ (malý, stredný aj veľký) vykonáva všetky procesy súvisiace so správou a kontrolou daní a daňovou exekúciou, a teda nie je možné dosiahnuť optimalizáciu výkonu týchto procesov ani nákladov na ich výkon z pohľadu daňovej správy ako celku ⁶,
- systém rozmiestňovania daňových úradov je málo flexibilný, pretože neumožňuje prispôbovať rozmiestnenie základných organizačných útvarov potrebám daňových subjektov,
- PDR sú v súčasnom systéme riadenia administratívnou úrovňou riadenia, pričom už dlhodobo sa prejavuje v ich práci potreba koncentrovania vykonávania niektorých procesov (napr. účtovníctvo, mzdy), ktoré sú medzi DRSR a PDR zbytočne rozdelené a zvyšujú administratívnu a komunikačnú náročnosť,
- v práci zamestnancov PDR sa objavujú problémy charakteristické pre tie organizácie, ktoré aplikujú popri líniovom riadení aj iné úrovne a typy riadenia (napr. projektové, odborné-metodické a pod.). Ide napríklad o zadávanie úloh odbornými riadiacimi pracovníkmi DRSR, ktoré môžu časovo kolidovať s úlohami zadávanými líniovo nadriadenými zamestnancami PDR.

⁶ RASNER, J., RAJNOHA, R.: Nástroje riadenia efektívnosti podnikových procesov, Zvolen : TU vo Zvolene, 2007.

Na základe vyššie uvedeného, koncepcia pripravovanej reformy má na zreteli princíp spravodlivosti, neutrálnosti, jednoduchosti a jednoznačnosti, účinnosti a vylúčenia duplicitného zdanenia. Analýzy Inštitútu finančnej politiky z rokov 2001 – 2004 poukazujú na dôvody pre jasnú potrebu reformy:

- zložitosť daňového práva – nezrozumiteľnosť,
- veľa výnimiek, oslobodení, úľav spejúcich k spoločenskej neefektívnosti, keď výroba a spotreba nie je ovplyvňovaná ponukou a dopytom, ale aj daňovými zvýhodneniami,
- variabilita určovania daňového základu, umožňuje optimalizáciu u daňovníka, čo zvyšuje administratívne náklady a znižuje možnosti kontroly.

Z pohľadu manažmentu a organizácie daňovej správy môžeme za ďalšie dôvody pokladať:

- zložitosť organizačnej štruktúry – duplicita funkcií a právomocí na centrálnej a regionálnej úrovni,
- nákladný administratívny aparát DS
- netransparentné projektové riadenie, znížená možnosť kontroly procesov
- neochota daňovníkov dane platiť.

Zámerom Vlády SR deklarovanom v spomenutom Programovom vyhlásení vlády SR je vykonať reformu daňovej správy tak, aby táto bola efektívnejšia, s cieľom metodicky pomôcť subjektom s dobrou daňovou disciplínou a odhaľovať subjekty, ktoré sa plateniu daní vyhýbajú. Cieľom je vytvoriť podmienky pre efektívnu koordináciu orgánov verejnej správy, garantovať prístup občanov prostredníctvom internetu a zabezpečiť prepojenie informačných systémov orgánov verejnej správy. Prioritnou úlohou MF SR je taktiež reforma colnej správy s víziou zjednotenia procesov výberu daní, ciel a odvodov. Reforma by sa mala uskutočniť teda v dvoch fázach: prvá zjednotí daňovú a colnú správu, v druhej sa pristúpi k zjednoteniu daní, ciel a poistných odvodov.

Prvá fáza má názov UNITAS I. a jej súčasťou je reforma daňovej a colnej správy. V tejto fáze je navrhované preskúvanie možností synergií procesov daňovej a colnej správy, prijatie legislatívnych úprav vyplývajúcich z oboch auditov a následná koordinácia a implementácia zmien v oboch inštitúciách.

Tomu podlieha nasledujúce rozhodnutie, či postup optimalizácie vyústi do zlúčenia daňovej a colnej správy, alebo budú naďalej existovať samostatne. Navrhujú sa vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti, ktorá by komplexne odhadla nutné predpoklady, možné prínosy a riziká zjednotenia výberu daní, cieľ a odvodov.

Druhá fáza pripravenej reformy, alebo tiež UNITAS II a jej naštartovanie, bude ovplyvnená úspešnou realizáciou prínosov fázy UNITAS I. Vo fáze UNITAS II. sa má po spracovaní procesných modelov v dotknutých inštitúciách vypracovať procesný model jednotného výberu, s následnou zmenou legislatívy a prispôbením informačných technológií (IT) podpory dotknutých organizácií.

Týmto procesom sa Slovensko približuje k efektívnemu daňovému systému, čo bude znamenať zvýšenie efektívnosti a konkurencieschopnosti nášho štátu v rámci štátov EÚ. Dopady navrhovaných zmien možno rozdeliť do dvoch základných kategórií. Prvú kategóriu tvoria prínosy reformy daňovej a colnej správy, ktoré majú najmä charakter úspor nákladov, času, rastu pridanej hodnoty a účinnosti práce a pod. Druhú kategóriu reprezentujú výdavky vynaložené na jednotlivé ciele reformy daňovej a colnej správy. Obe z uvedených kategórií sa ďalej členia na dopady na subjekt, teda používateľa a dopady na verejnú správu. Výdavky a prínosy reformy majú buď jednorazový, časovo obmedzený alebo trvalý charakter. Z finančného hľadiska majú najväčší význam dopady s trvalým resp. opakujúcim účinkom.

Záver

V rámci výskumu danej problematiky sme vychádzali z existujúcich funkčných organizačných štruktúr a systémov daňových správ nielen na Slovensku, ale aj v Maďarsku, Poľsku, Česku a Slovinsku, pričom základným predpokladom skúmania bolo zvýšenie efektivity systému ako celku, prostredníctvom zmeny organizačnej štruktúry, resp. jej optimalizácie, ako aj zavedenie marketingových princípov v oblasti orientácie na zákazníka pre dosiahnutie pozitívneho obrazu v očiach verejnosti.

Systém daňovej správy sme v širšom slova zmysle definovali ako vzťah medzi občanom a štátom (ilustrácia 1), ktorý je významným nástrojom politickej moci a fiškálnej politiky, zabezpečujúcim konkurencie schopnosť štátu.

Zavedenie pripravovanej reformy v DS SR spočíva v optimalizácii počtu DÚ, zmene organizačnej štruktúry, čo prinesie výraznú úsporu v rámci ich rozpočtu. V ďalšej fáze je plánované zlúčenie daňovej a colnej správy, s cieľom následného zjednotenia výberu daní, cieľ a odvodov.

Z manažérskeho hľadiska sú významné nasledujúce očakávania prínosov reformy:

- lepšia správa pohľadávok štátu s možnosťou ich vzájomného započítania a silnejším postavením pri konkurzoch,
- optimalizácia počtu zamestnancov odstránením výkonu duplicitných činností a redukciami riadiacich miest,
- zníženie nákladov na chod zlúčenej organizácie.

Použitá literatúra

- DOBROVIČ, J.: Trendy v manažmente daňovej správy SR v kontexte štátov V4 a Slovinska : vedecká monografia / aut. Ján Dobrovič. - [1. vyd.]. - Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta manažmentu, 2011. - 272 s. - GAMA/10/14. - ISBN 978-80-555-0339-4.
- CHROMJAKOVA, F., RAJNOHA, R.: Riadenie výkonnosti podnikových procesov minimalizáciou nákladov v procese tvorby hodnoty. In: Kvalita – Inovácia - Prosperita, Vedecký časopis, Košice : TU v Košiciach, 2/2008, s. 41 – 48, ISSN 1335-1745
- KÁRÁSZ, P. st., RENČKO, J., KÁRÁSZ, P. ml. 1997. Daňový systém a jeho vplyv na podnikateľskú sféru. Bratislava : Inštitút liberálnych štúdií, 1997, 68 s. ISBN 80-88874-07-6
- KUBÁTOVÁ, K. : Daňová teória a politika, ASPI Publishing, Praha, 2003, str. 86/264 str., ISBN 80-86395-84-7
- MAEDE, J.E. The Theory of international Economic Policy.II.Trade and Welfare and Mathematical Supplement. In: The Canadian Journal of Economic and Political Science. 1995. Vol. 23, No. 4, 561s. doi:10.2307/139023
- MUSGRAVE, R. A., MUSGRAVEOVÁ, P. B. 1994. Veřejné finance v teorii a praxi. Praha: Management Press, 1994, 582 s. ISBN 80-85603-76-4
- PUDIL, P., VYBÍHAL, V., VÍTEK, L., PAVEL, J. a kol. 2004. Zdanění a efektivnost. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o., 2004, 158 s. ISBN 80-86861-07-4
- RASNER, J., RAJNOHA, R.: Nástroje riadenia efektívnosti podnikových procesov, Zvolen : TU vo Zvolene, 2007, ISBN 978-80-228-1748-6
- SCHULTZOVÁ, A. 2002. Daňovníctvo. Bratislava : Súvaha, 2002, 46 s. ISBN 80-88727-53-7
- ZUBAĽOVÁ, A. 2003. Daňové teórie. 1. časť. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2003, 223 s. ISBN 80-225-1789-5
- Reforma daňovej a colnej správy. Rámcová analýza. MF SR. Marec 2007.
- Reforma daňovej správy. Rámcová analýza. DR SR. 2002, 2004.
- Zákon č.595/2003 Z.z. o daniach z príjmu